

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА АГЕНЦІЯ
РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління
Кафедра філософії, соціології державного управління

**ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ
СОЦІАЛЬНИМ І ГУМАНІТАРНИМ РОЗВИТКОМ**

Матеріали

X Регіональної науково-практичної конференції за міжнародною
участю, присвяченої пам'яті Сурміна Юрія Петровича
(м. Дніпро, 25 листопада 2016 р.)

Дніпро
ДРІДУ НАДУ
2016

УДК 35.075.5
ББК 67. 401. 12
П 78

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Дніпропетровського регіонального
інституту державного управління
Національної академії державного
управління при Президентіві України
(Протокол № 10/198 від 24 жовтня 2016 р.)*

Редакційна колегія:

С. О. Шевченко, д-р. держ. упр., доц.; **О. Б. Кірсєва**, канд. наук з держ. упр., доц.; **Г. Д. Голубчик**, канд. іст. наук.

П 78 Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком : матеріали X регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої пам'яті Сурміна Юрія Петровича / за заг. ред. С. О. Шевченка. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2016. – 274 с. – Укр., рос., англ. мовами.

Уміщено матеріали доповідей учасників X Регіональної науково-практичної конференції «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком», присвяченої пам'яті Сурміна Юрія Петровича, щодо актуального стану та перспектив розвитку соціально-гуманітарної сфери України, Росії, Білорусії, Казахстану.

Розраховано на фахівців державного управління, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, науковців, викладачів, слухачів, студентів Національної академії державного управління при Президентіві України, регіональних інститутів, інших вищих навчальних закладів.

УДК 35.075.5
ББК 67. 401. 12

© ДРІДУ НАДУ, 2016

ПОСТУПНА ОЛЕНА ВІКТОРІВНА

*к. держ. упр., доцент, докторант кафедри соціальної і гуманітарної політики
ХарРІДУ НАДУ при Президентові України*

СТЕПАНКО ОЛЕКСІЙ ВІКТОРОВИЧ

*к. держ. упр., начальник відділу матеріального забезпечення Національного
університету цивільного захисту України*

ГУМАНІТАРНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК МЕХАНІЗМ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Останнім часом усе більше фахівців акцентують увагу на актуальності проведення гуманітарної експертизи будь-яких управлінських рішень з метою запобігання ризикам в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Доцільність уведення в соціальну практику інституту гуманітарної експертизи зумовлюється потребою адекватного оцінювання з визначенням позитивних і негативних наслідків рішень, що приймаються для розвитку людини. До того ж гуманітарна експертиза, за словами В. Кізіма, має виступати важливим чинником узгодження позицій різних державних і суспільних інституцій, розроблення оптимальних підходів до загальнодержавної та регіональної політики на гуманістичних і демократичних засадах [1, с. 2].

Гуманітарна експертиза є необхідним механізмом громадського контролю для розвитку насамперед освіти, оскільки саме ця галузь гуманітарної сфери найсильніше відчуває вплив глобалізації. Практика показує, що останнім часом можливості країн світу у прийнятті самостійних політичних рішень у багатьох галузях зменшуються. Це стосується й освіти, на яку, як справедливо стверджує М. Карной, глобалізація впливає різними шляхами: спричиняє зміни на ринку праці (освіта не задовольняє потреби в робочій силі; поглиблюється розрив між прибутками кваліфікованих і некваліфікованих робітників; зростає кількість охочих отримати вищу кваліфікацію і продовжувати навчання впродовж життя); вимагає від освітньої системи додаткових ресурсів; порушує проблеми децентралізації та приватизації освіти; вимагає міжнародних вимірювань і оцінювань системи освіти; прискорює розвиток інформаційних технологій; сприяє розвитку глобальної культури [3]. Такі глобальні зміни в економіці, за словами американського вченого, спровокували три типи реакцій у секторі освіти й викладанні, що виявилися у відповідних реформах освіти:

– реформі, зумовленій конкуренцією (процес децентралізації (автономія ВНЗ, посилення відповідальності за результати навчання); запровадження набору освітніх стандартів (стандарти програм, професійної підготовки, управління, національного тестування); поліпшення управління освітніми ресурсами (модернізація бібліотек, комп'ютеризація класів, запровадження дистанційного навчання, забезпечення доступу до інтернет-мережі та ін.); поліпшення набору та підвищенні рівня освіти вчителів (удосконалення професійної підготовки і перепідготовки вчителів, поліпшення стану щодо рівня платні, статусу в суспільстві, умов праці, рівня незалежності в роботі, позик і субсидій молодим спеціалістам, сприятливих умов виходу на пенсію для літніх учителів тощо);

– реформі фінансування освіти (збільшення фінансування початкового рівня освіти; приватизація середньої та вищої освіти; зменшення витрат на одного учня на всіх рівнях шкільної освіти (наприклад, за рахунок збільшення чисельності учнів у класі));

– реформі сприяння рівному доступу (забезпечення дітей із сімей з найменшим прибутком освітою високої якості (фінансування спрямовано на закупівлю навчальних матеріалів, поліпшення програм, розширення вчительського корпусу, побудову нових навчальних закладів, запровадження нових форм навчання (дистанційного, неформального)); організація роботи груп, які відстають в освіті (наприклад, сільське населення); організація роботи груп «ризик» і задоволення учнів з особливими потребами (групи «ризик») – діти іммігрантів, національних

меншин, соціально знедолені родини і родини з низьким прибутком).

Слід зазначити, що освітня реформа в Україні є інтегрованою, оскільки зміни, що відбуваються в національній системі освіти вміщують практично всі складові кожного з перерахованих вище типів реформ, однак результативність процесу реформування залежатиме від специфіки самої країни. І сьогодні українська освіта в результаті її реформування має пропорційну частку здобутків і недоліків у цьому процесі. Саме тому їй необхідна гуманітарна експертиза, за допомогою якої на кожному етапі реформування можна коригувати реформу або управлінські рішення задля досягнення ефективного функціонування й розвитку системи освіти.

За допомогою гуманітарної експертизи держава може вступати в безперервний діалог із громадянським суспільством, його інституціями, соціальними групами, іншими недержавними структурами та окремою людиною заради суспільного розвитку і покращення духовного життя людей. Важливо відзначити, що гуманітарна експертиза спрямовується на формування й мобілізацію суспільної думки, створення каналів комунікації, за якими може здійснюватися взаємодія, розроблення процедур, що спричиняють згоду позицій, і формування самих учасників цієї взаємодії, які усвідомлюють і вміють використовувати конструктивні можливості.

Отже, у зв'язку зі станом, у якому сьогодні перебуває гуманітарна сфера в Україні, невідкладною стає потреба гуманітарної експертизи під час проведення політичних, освітніх, культурних, адміністративно-територіальних, соціальних та інших реформ, що торкаються духовного життя суспільства і розвитку особистості. З метою запровадження в Україні такого механізму, як гуманітарна експертиза, задля практичного забезпечення духовного життя суспільства і людини, на нашу думку, необхідно зробити такі кроки на державному рівні:

- по-перше, здійснити аналіз практичного досвіду, нагромадженого державними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями у здійсненні функції контролю, вивчити досвід країн, у яких вже діє інститут гуманітарної експертизи, систематизувати його, а також визначити напрями, що можуть бути за своїм змістом охарактеризовані як гуманітарна експертиза;

- по-друге, створити правову основу для проведення гуманітарної експертизи щодо всіх важливих у гуманітарній сфері законодавчо-нормативних ініціатив і управлінських рішень, що стосуються духовного життя людей (першочергово необхідно розробити та ухвалити закон про гуманітарну експертизу (або її положення), визначивши об'єкти і суб'єкти експертизи, її мету та структуру, гуманітарні параметри і базові духовно-ціннісні орієнтації, принципи добору експертів та їх ротачії при проведенні різних за характером і масштабом експертиз, установити порядок виробництва експертиз і використання їх результатів під час прийняття управлінських рішень, розробити процедури узгодження суперечливих результатів експертиз або визнання нерозв'язності проблеми на експертному рівні та ін.);

- по-третє, створити центр (сектор, службу) гуманітарної експертизи, наприклад, при провідному ВНЗ, забезпечити фінансування досліджень у цьому напрямі та ввести до структури державних органів вищого рівня управління Консультативну раду вчених-експертів, члени якої мали б можливість брати безпосередньо участь у прийнятті політичних рішень, обговоренні галузевого реформування;

- по-четверте, визначити фіксовані критерії (показники) гуманітарної експертизи, розробити інструменти їх узгодження як основи управлінської діяльності;

- по-п'яте, розпочати підготовку експертів серед представників громадянського суспільства, для чого необхідно розробити й запровадити в навчальний процес ВНЗ відповідні навчальні програми дисциплін, а також продумати організацію курсів підвищення кваліфікації та атестацію експертів;

- по-шосте, підготувати тренерів-експертів, які б проводили тренінги-

навчання з проведення гуманітарної експертизи для представників громадянського суспільства;

– по-сьоме, організувати інформаційне просування гуманітарної експертизи в суспільній свідомості (організація друкованого і/або електронного журналу, проведення відповідних телерадіопередач тощо) [2, с. 173 – 174].

Список використаних джерел:

1. Кізіма В. В. Гуманітарна експертиза: сутність і технології здійснення / В. В. Кізіма. – К. : ЦГО НАН України, 2005. – 27 с.
2. Степанко О. В. Механізми державного управління гуманітарною сферою в Україні : дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / О. В. Степанко. – Х., 2014. – 254 с.
3. Carnoy M. Globalization and education reform: what planners need to know / M. Carnoy. – Paris : UNESCO, 1999. – 99 p.

РЯБОВА СВЕТЛАНА СЕРГЕЕВНА

канд. екон. наук, доцент кафедри державного строительства и управления факультета подготовки и переподготовки Института государственной службы Академии управления при Президенте Республики Беларусь

РАЗВИТИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Новая парадигма природопользования обусловила переход стран на реализацию принципов устойчивого развития. Одно из принятых определений устойчивого развития – «развитие, которое способно обеспечить потребности настоящих и не ставит под угрозу возможности будущих поколений удовлетворять свои потребности». Устойчивое развитие стремится слить приоритеты экономической, экологической и социальной сфер в их рациональном взаимодействии [1].

Республика Беларусь присоединилась к мировым тенденциям, тем более, что это соответствует ее внутренним потребностям. Зависимость Республики Беларусь от импортируемых энергоносителей составляет более 60%. В связи с этим в стране разработана реальная стратегическая политика энергосбережения. Главной государства издана Директива №3 от 14.06.2007 года «Экономия и бережливость – главные факторы экономической безопасности государства», которая содержит комплекс мероприятий по решению данного вопроса. Помимо этого в стране реализуется Национальная стратегия устойчивого развития до 2020 года и уже принята Национальная стратегия устойчивого развития до 2030 года, также действует ряд сопутствующих законов, программ и нормативных правовых актов, регламентирующих процессы энергосбережения в Республике Беларусь.

В Национальной стратегии устойчивого развития до 2020 года определено, что экологическое образование, экологизация общественного сознания являются решающим фактором обеспечения экологической безопасности, формирования условий для перехода страны к устойчивому развитию.

Одним из ключевых моментов решения задачи энергосбережения является создание информационно-образовательной системы по данной проблеме. Поэтому, хотя и с опозданием, но к процессу экологизации подключена система образования. Понятно, что ни один закон не будет реализовываться качественно и в полной мере, если у людей будет отсутствовать экологическое воспитание и соответствующие нравственно-этические установки.

На сегодняшний день всем министерствам и ведомствам страны, в том числе и Министерству образования Республики Беларусь доведены планы по экономии энергии. Помимо этого на систему образования возложены функции подготовки и повышения квалификации специалистов в области энерго- и ресурсосбережения. При этом приоритетное внимание должно уделяться вопросам воспитания у детей бережливости и экономии энергоресурсов.